

АВТОР ТРЕТЬОГО «КОБЗАРЯ» І «ДЕРЖАВНИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ» УКРАЇНИ

Дехто стверджує, що національна приналежність людини визначається виключно по крові. Проте, далеко не останню роль в цьому відіграє дух. У випадку ж із Липинським дух відіграв вирішальну роль, адже назвати цього уродженого польського шляхтича неукраїнцем просто неможливо.

В'ячеслав Липинський залишив після себе надзвичайно важливу для нас духовну спадщину. Думки, викладені в «Листах до братів-хліборобів» вкладаються в струнке історіософічне, суспільствознавче і політичне вчення, яке в українській суспільній мислі творить унікальне явище. Мудрець розкрив закономірності постання держав, способи їх існування і розвитку, де головну роль надавав провідній верстві, або чолівці, яку називав «аристократією».

Редагував науково-публіцистичний часопис «Хліборобська Україна», де була надрукована його програмна праця «Листи до братів-хліборобів», названа «державницьким Євангелієм» України. Викладені у цій праці визначення політичної культури в органічному взаємозв'язку з розробкою проблем функціонування еліт в Україні і постання монархічної гетьманської держави є значним внеском у розвиток світової політичної теорії взагалі і української політології як науки зокрема.

Він зумів своїми ідеями залучити в український рух величезну кількість людей. І це захоплення було саме його ідеями і його книжкою «Листи до братів-хліборобів», яка, як на мій погляд, є фактично третім «Кобзарем». Якщо перша — це власне «Кобзар», друга — це «Історія України-Руси» Грушевського, то третя книжка, мені здається (її всім треба читати: і сьогоднішнім політикам, і будь-якій людині), — це «Листи до братів-хліборобів».

Власну роль вчений вбачав у тому, щоб прищепити народу України свої погляди як світоглядну систему, що здатна переродити пасивний народ в активну політичну силу в побудові суверенітету України. Політична соціологія В. Липинського виникає з ідеологічних, політичних і військових конфліктів, які струшують Європу початку ХХ сторіччя. У ній домінує один дискурс — дискурс війни. Сила, воля, боротьба, влада — домінянти його політичного мислення. Згідно з теоретичними поглядами науковця ніщо у сфері політики не дається без боротьби. Саме боротьба є основною першо-причиною всіх соціально-політичних процесів.

Існувати, згідно з поглядами вченого, — значить бути сильним, владним. Все, що існує, насамперед, тому, що воно сильне, а сильне тому, що моральне, розумне. Головним предметом політичної боротьби, на його думку, є земля; політична боротьба — це боротьба за право володіти й розпоряджатися землею. Реальна політика є результатом зіткнення двох сил, двох законів — сили землі й сили капіталу. Так, за Липинським, влада майже буквально виростає з землі, тому справжнім носієм державної ідеї виступає народ-хлібороб, народ-власник.

Розробляючи теорію еліти, органічно пов'язує її з поняттям влади. Для нього еліта — це, передусім, ті люди, які можуть організувати суспільство, здатні перебороти деструктивні суспільні тенденції, створити й захистити національну державу. Еліту характеризують дві основні ознаки: сила влади й авторитет. «Аристократія не є щось наперед дане, а, так би мовити, «завдання», яке стоїть перед кожною нацією. Аристократія повинна бути «вितворена», або ліпше кажучи повинна сама себе витворити, сконструювати та виправдати своє право на існування». Це можуть бути представники різних верств населення. Зміна правлячої еліти може відбуватися у двох формах. Для сильних і життєздат-

** Державу Українську може здійснити наша любов до неї, а не зненависть до її ворогів.*

** Люди звичайно хочуть того, що їм подобається, подобається ж звичайно те, що вимагає найменшої праці.*

** Ніхто нам не збудує держави, коли ми її самі не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути.*

В. Липинський

них націй характерна ситуація, коли найбільш здорова частина старої аристократії залучає до себе ціною взаємних поступок найактивніші елементи нової еліти. Другий шлях — революційний, він характерний для слабкої аристократії, яка гине, не маючи змоги асимілювати нові сили, що рвуться до влади.

Крім ірраціональної волі до влади, сила еліти характеризується також вмінням володіти технічними засобами організації промислового й сільськогосподарського виробництва. Коротко кажучи, сила еліти — це воля до влади плюс військові, технічні та агрономічні знання.

Але, на думку В. Липинського, однієї сили для здійснення панування правлячої еліти замало: «на штики можна опертись, але не можна на них сісти». Тому правляча еліта мусить мати й моральний авторитет. Ставлячи питання про моральний авторитет влади він, по суті, зачіпає відносно нове питання політичної соціології того часу — питання про легітимність правлячої еліти. Тут соціологія Липинського в певному розумінні перетинається з соціологією Макса Вебера, який уперше порушує питання легітимності влади.

Липинський бачить у суспільстві наявність трьох джерел влади: сила військова, економічна і розумова.

Розглядаючи природу соціальних законів, він виділяє принципи суб'єктивності та волі. Історія твориться не за об'єктивними законами, а згідно з інтересами соціальних груп, зусиллями елітарних груп. Еліта — це активна меншість, яка створює держави та нації.

«Тому для всякої правлячої верстви *vox populi, vox Dei* — «голос народу, голос Божий». Всяке незадоволення народне єсть ознакою внутрішньої моральної та матеріальної слабости даної правлячої верстви; ознакою того, що вона втратила вже необхідні для проводу та організації або рухові (динамічні), або здержуючі (організуючі) прикмети».

Отже, можна зробити висновок, що до основ влади В. Липинський відносив як моральний авторитет, так і силу суб'єкта влади. А саме поняття влади визначав як владні відносини, які базуються на методах переконання, примушення, силових, насильницьких дій з боку суб'єкта влади стосовно її об'єкта. Ще раз відзначимо, що даний підхід є продовженням веберіанської традиції.

Анатолій СЛОБОДЯНЮК,
кандидат соціологічних наук, доцент